।। ଦ୍ୱିଚତ୍ୱାରିଂଶତ୍ (୪୨) ଅଧ୍ୟାୟ ।।

ମହାସମାଧି ପଥରେ ଯାତ୍ରା, ଭବିଷ୍ୟ ସୂଚନା, ରାମଚନ୍ଦ୍ର ଦାଦା ପାଟିଲ ଏବଂ ତାତ୍ୟା କୋତେ ପାଟିଲଙ୍କ ମୃତ୍ୟୁ ଟାଳିବା, ଲକ୍ଷ୍ମୀବାଈ ସିନ୍ଧେଙ୍କୁ ଦାନ, ସମସ୍ତ ପ୍ରାଣୀଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ବାବାଙ୍କ ନିବାସ, ଅନ୍ତିମ କ୍ଷଣ

ପ୍ରସ୍ତାବନା : ଗତ ଅଧ୍ୟାୟର କଥାରୁ ଏହା ସ୍ପଷ୍ଟ ପ୍ରତୀତ ହୁଏ ଯେ ଗୁରୁକୃପାର ଗୋଟିଏ କିରଣ ମଧ୍ୟ ଭବସାଗର ଭୟରୁ ମୁକ୍ତି ନିମନ୍ତେ ଯଥେଷ୍ଟ ତଥା ମୋକ୍ଷପଥକୁ ସୁଗମ କରି ଦୁଃଖକୁ ସୁଖରେ ପରିବର୍ତ୍ତନ କରିବାରେ ଏହାର ତୁଳନା ନାହିଁ । ଯଦି ସଦ୍‌ଗୁରୁଙ୍କର ମୋହବିନାଶକ ପୂଜନୀୟ ଚରଣକୁ ଆମେ ସର୍ବଦା ସ୍ମରଣ କରିବା ତାହେଲେ ଆମର ସମସ୍ତ କଷ୍ଟ ଏବଂ ଭବସାଗର ଦୁଃଖର ଅନ୍ତ ଘଟି ଜନ୍ମମୃତ୍ୟୁ ଚକ୍ରରୁ ଅବଶ୍ୟ ମୁକ୍ତି ମିଳିବ । ଏଥିପାଇଁ ନିଜର ମଙ୍ଗଳାକାଙ୍କ୍ଷୀ ପ୍ରତ୍ୟେକ ବ୍ୟକ୍ତି ଶ୍ରୀ ସାଇ ସମର୍ଥଙ୍କର ଅଲୌକିକ ମଧୁର ଲୀଳାମୃତ ପାନ କରିବା ଉଚିତ । ଏପରି କରିବା ଦ୍ୱାରା ମନ ଶୁଦ୍ଧ ହେବ ।

ପୂର୍ବରୁ ଡାକ୍ତର ପଣ୍ଡିତଙ୍କ ପୂଜା ତଥା ସେ କିପରି ବାବାଙ୍କୁ ତ୍ରିପୁଣ୍ଡ୍ରକ ଲଗାଇଲେ, ତାହା ଏକାଦଶ ଅଧ୍ୟାୟରେ ବର୍ଣ୍ଣନା କରାଯାଇଛି । ତେଣୁ ଏଠାରେ ତାହାର ପୁନରାବୃତ୍ତି ଅନାବଶ୍ୟକ ।

ଭବିଷ୍ୟ ସୂଚନା : ପାଠକଗଣ ! ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଆପଣମାନେ କେବଳ ବାବାଙ୍କର ଜୀବନ-କାଳର ବର୍ଣ୍ଣନା ଶୁଣୁଥିଲେ । ଏବେ ଆପଣ ଧ୍ୟାନପୂର୍ବକ ତାଙ୍କର ନିର୍ବାଣକାଳର କଥା ଶୁଣନ୍ତୁ । ୧୯୧୮ ମସିହା ସେପ୍ଟେମ୍ବର ୨୮ ତାରିଖ । ବାବାଙ୍କୁ ସାମାନ୍ୟ ଜ୍ୱର ଆସିଲା । ଦୁଇ ତିନିଦିନ ଏହି ଜ୍ୱର ରହିଲା । ଏହାପରେ ବାବା ଅନ୍ନ ଗ୍ରହଣ କଲେ ନାହିଁ । ଫଳରେ ଦିନକୁ ଦିନ ଦୁର୍ବଳ ହେବାରେ ଲାଗିଲେ । ସପ୍ତଦଶ ଦିନ ଅର୍ଥାତ ୧୯୧୮ ମସିହା ଅକ୍ଟୋବର ୧୫ ତାରିଖ ଅପରାହ୍ନ ୨ଟା ୩୦ ମିନିଟ୍ ସମୟରେ ବାବା ତାଙ୍କର ନଶ୍ୱର ଶରୀର ତ୍ୟାଗ କଲେ । (ଏହି ସମୟ ପ୍ରଫେସର ଜି.ଜି. ନାରକେ ତା ୫-୧୧-୧୯୧୮ରେ ଦାଦାସାହେବ ଖପର୍ଦ୍ଦେଙ୍କୁ ଲେଖିଥିବା ପତ୍ର ଅନୁସାରେ ଲିପିବଦ୍ଧ ହୋଇଛି ଏବଂ ତାହା ସାଇଲୀଳା ପତ୍ରିକାର ପ୍ରଥମ ବର୍ଷ ୭୮ ପୃଷ୍ଠାରେ ପ୍ରକାଶିତ ହୋଇଛି) । ଏହାର ଦୁଇବର୍ଷ ପୂର୍ବରୁ ବାବା ତାଙ୍କର ନିର୍ବାଣ ସମୟର ସୂଚନା ଦେଇସାରିଥିଲେ; କିନ୍ତୁ ସେତେବେଳେ ତାହା କେହି ବୁଝିପାରିନଥିଲେ । ଘଟଣାଟି ଥିଲା ଏହି ପ୍ରକାର । ବିଜୟାଦଶମୀ ସନ୍ଧ୍ୟା ସମୟରେ ସମସ୍ତେ 'ସୀମାଲଂଘନ'ରୁ ଫେରୁଥିଲେ । ବାବା ଏହି ସମୟରେ ହଠାତ୍ କ୍ରୋଧିତ ହୋଇଉଠିଲେ । ତାଙ୍କର ଶିରସ୍ତ୍ରାଣ, କଫନି ଏବଂ ଲେଙ୍ଗୁଟି ଚିରି ବାହାର କରିଦେଲେ ଏବଂ ତାକୁ ଟିକି ଟିକି

କରି ପ୍ରଜ୍ୱଳିତ ଧୁନିକୁ ନିକ୍ଷେପ କଲେ । ବାବାଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଆହୁତିପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇ ଧୁନି ଦୁଇଗୁଣ ପ୍ରଜ୍ୱଳିତ ହୋଇଉଠିଲା ଏବଂ ତାହାଠାରୁ ଅଧିକ ଜ୍ୟୋତିର୍ମୟ ଥିଲା ବାବାଙ୍କର ମୁଖମଣ୍ଡଳ । ପୂର୍ଣ୍ଣ ଦିଗମ୍ବର ସଦୃଶ ସେ ଦଣ୍ଡାୟମାନ ହୋଇଥିଲେ ଏବଂ ତାଙ୍କର ନେତ୍ରଯୁଗଳ ଜ୍ୱଳନ୍ତ ଅଂଗାର ଭଳି ବର୍ଣ୍ଣ ଧାରଣ କରିଥିଲା । ଆବେଶଗ୍ରସ୍ତ ହୋଇ ଉପସ୍ଥିତ ଲୋକମାନଙ୍କୁ ସେ ଉଚ୍ଚସ୍ୱରରେ କହିଲେ 'ଆସ ! ଏବେ ଦେଖ, ମୁଁ ହିନ୍ଦୁ କି ମୁସଲମାନ ।' ବାବାଙ୍କର ଉଗ୍ରରୂପ ଦେଖି ସମସ୍ତେ ଭୟରେ ଥରିବାରେ ଲାଗିଲେ । ପାଖକୁ ଯିବାକୁ କାହାର ସାହସ ନଥିଲା ।

କିଛି ସମୟ ପରେ ଭକ୍ତ ଭାଗୋଜୀ ସିନ୍ଧେ, ଯିଏ ମହାବ୍ୟାଧିରେ ପୀଡ଼ିତ ଥିଲେ, ସାହସ କରି ବାବାଙ୍କ ପାଖକୁ ଗଲେ ଏବଂ କୌଣସି ପ୍ରକାର ଲେଙ୍ଗୁଟି ବାନ୍ଧିଦେଇ କହିଲେ 'ବାବା ! ଏହା କି କଥା ? ହେ, ଦେବ ! ଆଜି ଦଶହରା(ସୀମାଲଂଘନ) ପର୍ବ ଅଟେ ।' ତାପରେ ବାବା ଭୂମିରେ ସଟ୍‌କା ପ୍ରହାରକରି କହିଲେ, ଏହା ମୋର ସୀମାଲଂଘନ । ପ୍ରାୟ ୧୧ଟା ଯାଏଁ ତାଙ୍କର କ୍ରୋଧ ପ୍ରଶମିତ ହେଲା ନାହିଁ ଏବଂ ଭକ୍ତମାନେ ସେଦିନ ଚଭାଡ଼ି ଯାତ୍ରା ବାହାରିବ କି ନାହିଁ ବୋଲି ସଂଶୟରେ ରହିଲେ । ଘଣ୍ଟାଏ ପରେ ବାବା ସ୍ୱାଭାବିକ ଅବସ୍ଥାକୁ ଫେରିଲେ ଏବଂ ଚିରାଚରିତକ୍ରମରେ ସୁନ୍ଦର ପୋଷାକ ପରିଧାନ କରି ଚଭାଡ଼ି ଯାତ୍ରାରେ ସାମିଲ ହେଲେ । ଏହି ଘଟଣା ଦ୍ୱାରା ବାବା ଇଂଗିତ କରିଦେଲେ ଯେ ଜୀବନରେଖା ପାର କରିବା ପାଇଁ ଦଶହରା ହିଁ ଉଚିତ ଦିନ । କିନ୍ତୁ ସେହି ସମୟରେ କିଏ ବି ତା'ର ପ୍ରକୃତ ଅର୍ଥ ବୁଝିପାରିନଥିଲେ । ବାବା ଆହୁରି ମଧ୍ୟ କିଛି ସଂକେତ ଦେଇଥିଲେ, ଯାହା ଏହିପରି :-

ରାମଚନ୍ଦ୍ର ଦାଦା ପାଟିଲଙ୍କ ମୃତ୍ୟୁ ଟଳିଲା : ଏହାର କିଛି ଦିନ ପରେ ରାମଚନ୍ଦ୍ର ପାଟିଲ ଅସୁସ୍ଥ ହୋଇପଡ଼ିଲେ । ତାଙ୍କୁ ଭୀଷଣ କଷ୍ଟ ହେଉଥିଲା । ସମସ୍ତ ପ୍ରକାର ଚିକିତ୍ସା କରାଗଲା; କିନ୍ତୁ କିଛି ଫଳ ମିଳିଲା ନାହିଁ । ଶେଷରେ ଜୀବନର ଆଶା ତ୍ୟାଗକରି ସେ ମୃତ୍ୟୁର ଅନ୍ତିମକ୍ଷଣକୁ ପ୍ରତୀକ୍ଷା କରି ରହିଲେ । ଦିନେ ମଧ୍ୟରାତ୍ରିରେ ବାବା ହଠାତ୍ ତାଙ୍କ ପାଖରେ ପ୍ରକଟ ହେଲେ । ପାଟିଲ ତାଙ୍କର ଚରଣରେ ଲୋଟିଯାଇ କହିଲେ 'ମୁଁ ମୋ ଜୀବନ ଉପରୁ ସମସ୍ତ ଆଶା ଛାଡ଼ିଦେଇଛି । ଏବେ ଆପଣ କୃପା ପରବଶ ହୋଇ ମୋତେ ଏତିକି କହନ୍ତୁ ଯେ ମୋର ପ୍ରାଣ କେବେ ଯିବ ? ଦୟାସିନ୍ଧୁ ବାବା ବ୍ୟସ୍ତ ନହେବାକୁ କହିଲେ । ତୁମର ହୁଣ୍ଡି ଫେରାଇ ଅଣାଯାଇଛି ଏବଂ ତୁମେ ଶୀଘ୍ର ସୁସ୍ଥ ହୋଇଯିବ । ମୋତେ ତ କେବଳ ତାତ୍ୟାର ଭୟ ଯେ ୧୯୧୮ ବିଜୟାଦଶମୀ ଦିନ ତାର ଦେହାନ୍ତ ହୋଇଯିବ । କିନ୍ତୁ ଏହି ରହସ୍ୟ କାହା ଆଗରେ ପ୍ରକଟ କରିବ ନାହିଁ କି ତାକୁ କହିବ ନାହିଁ । ଅନ୍ୟଥା ସେ ଭୟଭୀତ ହୋଇଯିବ ।' ଏହାପରେ ରାମଚନ୍ଦ୍ର ପୂର୍ଣ୍ଣ ସୁସ୍ଥ ହୋଇଗଲେ; କିନ୍ତୁ ସେ ତାତ୍ୟାଙ୍କର ଜୀବନ ପାଇଁ ବିଚଳିତ ଥିଲେ । ସେ ଜାଣିଥିଲେ ଯେ ବାବାଙ୍କର ବଚନ କେବେ ଅସତ୍ୟ ହେବ ନାହିଁ ଏବଂ ଦୁଇ ବର୍ଷ ପରେ ତାତ୍ୟା

ଏହି ସଂସାରରୁ ବିଦାୟ ନେଇଯିବେ । ସେ ଏହି ରହସ୍ୟ ବାଲାଶିମ୍ପିଙ୍କ ବ୍ୟତୀତ ଆଉ କାହାକୁ କହିଲେ ନାହିଁ । କେବଳ ଦୁଇଜଣ ବ୍ୟକ୍ତି ରାମଚନ୍ଦ୍ର ଏବଂ ବାଲା ଶିମ୍ପି, ତାତ୍ୟାଙ୍କର ଜୀବନ ପାଇଁ ଚିନ୍ତାଗ୍ରସ୍ତ ତଥା ଦୁଃଖୀ ଥିଲେ ।

ରାମଚନ୍ଦ୍ର ଶଯ୍ୟା ତ୍ୟାଗ କଲେ ଏବଂ ଚଲାବୁଲା କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ସମୟ ଗଡ଼ିଚାଲିଲା । ଶକାବ୍ଦ ୧୮୪୦ର ଭାଦ୍ରବ ମାସ ସମାପ୍ତ ହୋଇ ଆଶ୍ୱିନ ମାସ ପ୍ରାରମ୍ଭ ହେବାକୁ ଯାଉଥିଲା, ବାବାଙ୍କର ବଚନ ସତ୍ୟ ହେବାକୁ ଲାଗିଲା । ତାତ୍ୟା ପୀଡ଼ିତ ହୋଇପଡ଼ିଲେ ଏବଂ ବିଛଣା ଧରିଲେ । ତାଙ୍କର ଅବସ୍ଥା କ୍ରମେ ଉଦ୍‌ବେଗଜନକ ହେଲା ଏବଂ ବାବାଙ୍କ ଦର୍ଶନ ନିମନ୍ତେ ମଧ୍ୟ ଯିବାକୁ ସେ ଅସମର୍ଥ ହୋଇପଡ଼ିଲେ । ଏଣେ ବାବା ସାମାନ୍ୟ ଜ୍ୱରରେ ପୀଡ଼ିତ ଥିଲେ । ତାତ୍ୟାଙ୍କର ପୂର୍ଣ୍ଣ ବିଶ୍ୱାସ ବାବାଙ୍କ ଉପରେ ଥିଲା ଏବଂ ବାବାଙ୍କର ଭଗବାନ ଶ୍ରୀ ହରିଙ୍କ ଉପରେ, ଯିଏ ତାଙ୍କର ସଂରକ୍ଷକ ଥିଲେ । ତାତ୍ୟାଙ୍କର ସ୍ଥିତି ଅଧିକ ଚିନ୍ତାଜନକ ହୋଇପଡ଼ିଲା । ସେ ହଲଚଲ ମଧ୍ୟ ହୋଇପାରିଲେ ନାହିଁ ଏବଂ କେବଳ ବାବାଙ୍କୁ ସ୍ମରଣ କରିବାରେ ଲାଗିଥିଲେ । ତେଣେ ବାବାଙ୍କର ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ ମଧ୍ୟ ଦିନକୁ ଦିନ ଗମ୍ଭୀର ହେବାକୁ ଲାଗିଲା । ବାବାଙ୍କ ଦ୍ୱାରା କୁହାଯାଇଥିବା ଦିନ ବିଜୟା ଦଶମୀ ପାଖେଇ ଆସିଲା । ରାମଚନ୍ଦ୍ର ଏବଂ ବାଲା ଶିମ୍ପି ବ୍ୟସ୍ତ ହୋଇପଡ଼ିଲେ । ସେମାନଙ୍କର ଶରୀର ଥରୁଥିଲା, ଝାଳ ବୋହି ଚାଲିଥିଲା, ତାତ୍ୟାଙ୍କର ଅନ୍ତିମ ସମୟ ଆସିଗଲା ମନେକରି ସେମାନେ ଶୋକରେ ଅଧୀର ହୋଇପଡୁଥିଲେ । ଯେମିତି ବିଜୟାଦଶମୀ ଦିନ ଆସିଲା, ତାତ୍ୟାଙ୍କର ନାଡ଼ିର ଗତି ମନ୍ଥର ହେବାକୁ ଲାଗିଲା ଏବଂ ତାଙ୍କର ମୃତ୍ୟୁ ଆସନ୍ନ ମନେ ହେଲା । ଏହି ସମୟରେ ଏକ ବିଚିତ୍ର ଘଟଣା ଘଟିଲା । ତାତ୍ୟାଙ୍କର ମୃତ୍ୟୁ ଟଳିଗଲା ଏବଂ ତାଙ୍କର ଜୀବନ ରକ୍ଷା ହୋଇଗଲା; କିନ୍ତୁ ତାଙ୍କ ସ୍ଥାନରେ ବାବା ସ୍ୱୟଂ ପ୍ରସ୍ଥାନ କଲେ ଏବଂ ଏପରି ପ୍ରତୀତ ହେଲା ଯେ ତାତ୍ୟାଙ୍କ ପାଇଁ ବାବା ପ୍ରାଣତ୍ୟାଗ କଲେ । ସେ ଏପରି କାହିଁକି କଲେ, ତାହା ସେ ହିଁ ଜାଣିଥିବେ, କାରଣ ଏହା ଆମର ବୁଦ୍ଧିର ବାହାରେ । ଏପରି ବି ମନେ ହୁଏ ଯେ ବାବା ତାତ୍ୟାଙ୍କର ନାମ ଉଚ୍ଚାରଣ କରି ହିଁ ଅନ୍ତିମ ନିଃଶ୍ୱାସ ତ୍ୟାଗ କରିଥିଲେ ।

ପରଦିନ ଅକ୍ଟୋବର ୧୬ ତାରିଖ ପ୍ରତ୍ୟୁଷରେ ବାବା ଦାସଗଣୁଙ୍କୁ ପଣ୍ଡରପୁରରେ ସ୍ୱପ୍ନ ଦେଇ କହିଲେ 'ମସଜିଦ୍ ଭାଙ୍ଗିଯାଇଛି । ଶିରିଡ଼ିର ପ୍ରାୟ ସମସ୍ତ ବୈଶ୍ୟ ମୋତେ କଷ୍ଟ ଦେଉଥିଲେ । ଏଥିପାଇଁ ମୁଁ ମୋର ସ୍ଥାନ ପରିତ୍ୟାଗ କଲି । ମୁଁ ତୁମକୁ ଏହି ସୂଚନା ଦେବାକୁ ଆସିଛି କି ତୁମେ ସେଠାକୁ ଶୀଘ୍ର ଯାଇ ବଉଳଫୁଲରେ ମୋର ଶରୀରକୁ ଆଚ୍ଛାଦିତ କରିଦିଅ ।' ଶିରିଡ଼ିରୁ ମଧ୍ୟ ଦାସଗଣୁଙ୍କ ନିକଟକୁ ଏକ ପତ୍ର ଆସିଲା ଏବଂ ସେ ତାଙ୍କର ଶିଷ୍ୟମାନଙ୍କୁ ନେଇ ଶିରିଡ଼ି ପହଞ୍ଚିଲେ ତଥା ବାବାଙ୍କ ସମାଧି ସମ୍ମୁଖରେ ଅଖଣ୍ଡ ନାମ ଏବଂ ହରିନାମ କୀର୍ତ୍ତନ କଲେ । ସେ ସ୍ୱୟଂ ଫୁଲମାଳ ଗୁନ୍ଥିଲେ ଏବଂ ଈଶ୍ୱରଙ୍କ ନାମ ଜପକରି ସମାଧିରେ ଚଢ଼ାଇଲେ । ଏହାସହ ବାବାଙ୍କ

ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଏକ ବିଶାଳ ଭୋଜିର ଆୟୋଜନ କଲେ ।

ଲକ୍ଷ୍ମୀବାଈଙ୍କୁ ଦାନ : ବିଜୟାଦଶମୀ ଦିନଟି ହିନ୍ଦୁମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଶୁଭ ଏବଂ ସୀମାଲଂଘନ ପାଇଁ ବାବାଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଏହି ଦିନଟିକୁ ବାଛିବା ସର୍ବାଦୌ ଯଥାର୍ଥ ଥିଲା । ଏହାର କିଛିଦିନ ପୂର୍ବରୁ ବାବା ପୀଡ଼ିତ ହେଲେ; କିନ୍ତୁ ଅନ୍ତିମକ୍ଷଣର ଠିକ୍ ପୂର୍ବରୁ ସେ ସୁସ୍ଥ ମନେ ହେଲେ ଏବଂ ବିନା କାହାର ସହାୟତାରେ ନିଜେ ଉଠି ସ୍ୱଚ୍ଛନ୍ଦରେ ବସିଲେ । ଏହାଦେଖି ଭକ୍ତଗଣ ଭାବିଲେ ଯେ ହୁଏତ ସଂକଟ ଟଳିଗଲା ଏବଂ ଭୟର ଆଉ କୌଣସି ଆଶଙ୍କା ନାହିଁ । ବାବା ଏଣିକି ସ୍ୱାଭାବିକ ହୋଇଯିବେ; କିନ୍ତୁ ବାବା ତ ଜାଣିଥିଲେ ଯେ ତାଙ୍କର ବିଦାୟ ସମୟ ଉପନୀତ ହେଲାଣି ଏବଂ ଏଇଥିପାଇଁ ଲକ୍ଷ୍ମୀବାଈ ସିନ୍ଧେଙ୍କୁ କିଛି କୃପା କରିବାକୁ ସେ ଇଚ୍ଛା ପ୍ରକଟ କଲେ ।

।। ସମସ୍ତ ପ୍ରାଣୀଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ବାବାଙ୍କ ନିବାସ ।।

ଲକ୍ଷ୍ମୀବାଈ ଏକ ଉଚ୍ଚ କୁଳୀନ ମହିଳା ଥିଲେ । ସେ ଦିନରାତି ଦ୍ୱାରକାମାୟୀରେ ବାବାଙ୍କର ସେବା କରୁଥିଲେ । ଭକ୍ତ ମହଲସାପତି, ତାତ୍ୟା ଏବଂ ଲକ୍ଷ୍ମୀବାଈଙ୍କ ବ୍ୟତୀତ ରାତିରେ ମସଜିଦ୍ ପାହାଚ ଚଢ଼ିବାର ସାହସ ଆଉ କାହାର ନଥିଲା । ଥରେ ସନ୍ଧ୍ୟା ସମୟରେ ଯେତେବେଳେ ବାବା ତାତ୍ୟାଙ୍କ ସହିତ ମସଜିଦ୍‌ରେ ବସିଥିଲେ, ଲକ୍ଷ୍ମୀବାଈ ଆସି ତାଙ୍କୁ ପ୍ରଣାମ କଲେ । ବାବା ତାଙ୍କୁ ଦେଖି କହିଲେ 'ଲକ୍ଷ୍ମୀ, ମୁଁ ବଡ଼ ଭୋକିଲା ଅଛି ।' ଏତିକି ତାଙ୍କ ଶ୍ରୀମୁଖରୁ ବାହାରିଛି ଲକ୍ଷ୍ମୀବାଈ 'ବାବା, ମୁଁ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ରୁଟି ନେଇଆସୁଛି' କହି ଏକମୁହାଁ ହୋଇ ଦୌଡ଼ିଲେ । ଅଳ୍ପ କିଛି ସମୟ ମଧ୍ୟରେ ରୁଟି ଓ ଶାଗଭଜା ଧରି ସେ ବାବାଙ୍କ ପାଖରେ ପହଞ୍ଚିଗଲେ; କିନ୍ତୁ ବାବା ତାକୁ ଗୋଟିଏ ଭୋକିଲା କୁକୁରକୁ ଦେଇଦେଲେ । ଏହାଦେଖି ବିସ୍ମିତ ଲକ୍ଷ୍ମୀବାଈ କହିଲେ 'ବାବା ଏ କ'ଣ ? ମୁଁ ଏତେ ଶୀଘ୍ର ଯାଇ ନିଜ ହାତରେ ଆପଣଙ୍କ ପାଇଁ ରୁଟି କରି ଆଣିଲି । ଆଉ ଆପଣ ଟିକେ ବି ନନେଇ ସବୁତକ କୁକୁରକୁ ଦେଇଦେଲେ । ଏମିତି ଯଦି କରିବାର ଥିଲା ମୋତେ କାହିଁକି ବୃଥାରେ କଷ୍ଟ ଦେଉଥିଲେ ?' ବାବା କହିଲେ 'ବୃଥା ଦୁଃଖ କର ନାହଁ ମା" । **କୁକୁରର କ୍ଷୁଧା ମୋତେ ଶାନ୍ତ କରିବା, ତୃପ୍ତ କରିବା ସହ ସମାନ ଅଟେ । କୁକୁର ମଧ୍ୟ ମୋର ଆତ୍ମା ଅଟେ ।** ପ୍ରାଣୀ ଭିନ୍ନଭିନ୍ନ ଆକୃତି ଓ ପ୍ରକାରର ହୋଇପାରନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଅନେକ ପ୍ରକାର ସ୍ୱର ରହିପାରେ, କିଏ ମୂକ ହୋଇପାରେ କିନ୍ତୁ କ୍ଷୁଧା ସମସ୍ତଙ୍କର ଏକ ସଦୃଶ ଅଟେ । ତୁମେ ଏହାକୁ ସତ୍ୟ ବୋଲି ମାନିନିଅ କି **'ଯିଏ କ୍ଷୁଧାତୁରକୁ ଭୋଜନ କରାଏ, ଯଥାର୍ଥରେ ସେ ମୋତେ ହିଁ ଭୋଜନ କରାଏ । ଏହା ଅକାଟ୍ୟ ସତ୍ୟ ।'** ଏହି ସାଧାରଣ ଘଟଣା ଦ୍ୱାରା ବାବା ଏକ ମହାନ୍ ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ଶିକ୍ଷା ପ୍ରଦାନ କଲେ ଯେ କାହାର ଭାବନାକୁ କଷ୍ଟ ନଦେଇ କିପରି ନିତ୍ୟ ବ୍ୟବହାରରେ ତାକୁ ପ୍ରୟୋଗ କରାଯାଇପାରିବ । ଏହି ଘଟଣା ପରେ

ଲକ୍ଷ୍ମୀବାଈ ପ୍ରତିଦିନ ବଡ଼ ଶ୍ରଦ୍ଧା ଓ ଭକ୍ତିର ସହ ବାବାଙ୍କୁ ଦୁଧ, ରୁଟି ଆଦି ଦେଉଥିଲେ । ବାବା ତାକୁ ବଡ଼ ସନ୍ତୋଷରେ ଗ୍ରହଣ କରୁଥିଲେ ଓ ଆଉ କିଛି ଲକ୍ଷ୍ମୀବାଈଙ୍କ ହାତରେ ରାଧାକୃଷ୍ଣମାଈଙ୍କ ପାଖକୁ ପଠାଇଦେଉଥିଲେ । ରାଧାକୃଷ୍ଣମାଈ ବଡ଼ ଶ୍ରଦ୍ଧା ଓ ପ୍ରେମରେ ବାବାଙ୍କର ଉଚ୍ଛିଷ୍ଟକୁ ପ୍ରସାଦ ମନେ କରି ସେବନ କରୁଥିଲେ । ଏଠାରେ ବର୍ଣ୍ଣିତ ରୁଟିକଥାକୁ ଅପ୍ରସାଙ୍ଗିକ ମନେ କରିବା ଉଚିତ ନୁହେଁ । ଏଥିରୁ ପ୍ରମାଣିତ ହୁଏ ଯେ ସମସ୍ତ ପ୍ରାଣୀଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ବାବା ନିବାସ କରନ୍ତି, ସେ ସର୍ବବ୍ୟାପୀ, ଜନ୍ମମୃତ୍ୟୁର ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱରେ ଏବଂ ଅମର ।

ବାବା ଲକ୍ଷ୍ମୀବାଈଙ୍କର ସେବାକୁ ସର୍ବଦା ସ୍ମରଣ ରଖିଥିଲେ । ପ୍ରକୃତରେ ତାଙ୍କୁ ଭୁଲିପାରିଥାନ୍ତେ ବା କିପରି ? ଦେହତ୍ୟାଗ କରିବାର ଠିକ୍ ପୂର୍ବରୁ ବାବା ତାଙ୍କ କଫନି ମୁଣାରେ ହାତ ପୂରାଇଲେ ଏବଂ ପ୍ରଥମେ ପାଞ୍ଚଟି ଓ ପରେ ଆଉ ଚାରିଟି ଏପରି ମୋଟ ନଅଟି ମୁଦ୍ରା ଲକ୍ଷ୍ମୀବାଈଙ୍କୁ ଦେଲେ । ଏହି ନଅ ସଂଖ୍ୟା ଏହି ଗ୍ରନ୍ଥର ଦ୍ୱାଦଶ ଅଧ୍ୟାୟରେ ବର୍ଣ୍ଣିତ ନବବିଧା ଭକ୍ତିର ସୂଚକ ଅଥବା ସୀମାଲଂଘନ ସମୟରେ ପ୍ରଦତ୍ତ ଦକ୍ଷିଣା ବି ହୋଇପାରେ । ଲକ୍ଷ୍ମୀବାଈ ଏକ ସୁସମ୍ପନ୍ନ ମହିଳା ଥିଲେ । ତାଙ୍କ ପାଇଁ ଟଙ୍କାର କୌଣସି ଆବଶ୍ୟକତା ନଥିଲା । ଏହି କାରଣରୁ ସମ୍ଭବତଃ ବାବା ଶ୍ରୀମଦ୍‌ଭାଗବତର ଏକାଦଶ ସ୍କନ୍ଧ ଦଶମ ଅଧ୍ୟାୟର ଷଷ୍ଠ ଶ୍ଳୋକ ପ୍ରତି ଆକର୍ଷିତ କଲେ, ଯେଉଁଥିରେ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଭକ୍ତିର ନଅଟି ଲକ୍ଷଣ ବର୍ଣ୍ଣନା କରାଯାଇଛି । ସେଥିରେ ପ୍ରଥମେ ପାଞ୍ଚ ଏବଂ ପରେ ଚାରିଟି ଲକ୍ଷଣ କ୍ରମଶଃ ପ୍ରଥମ ଏବଂ ଦ୍ୱିତୀୟ ଚରଣରେ ଉଲ୍ଲେଖ କରାଯାଇଛି । ବାବା ମଧ୍ୟ ସେହି କ୍ରମର ପାଳନ କଲେ(ପ୍ରଥମେ ୫ ଏବଂ ପରେ ୪ : ମୋଟ ୯) । କେବଳ ନଅ ଟଙ୍କା ନୁହେଁ ବରଂ ତା'ର କେତେଗୁଣ ଟଙ୍କା ଲକ୍ଷ୍ମୀବାଈଙ୍କ ହାତରେ ଆସିଥିବ ଯାଇଥିବ କିନ୍ତୁ ବାବାଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରଦତ୍ତ ନଅଟଙ୍କା ସେ ସର୍ବଦା ସ୍ମରଣ ରଖିଥିବେ ।

ଅନ୍ତିମ କ୍ଷଣ : ବାବା ସର୍ବଦା ଜାଗ୍ରତ ଏବଂ ପୂର୍ଣ୍ଣଚୈତନ୍ୟ ରହୁଥିଲେ ଏବଂ ଅନ୍ତିମ ସମୟରେ ମଧ୍ୟ ପୂର୍ଣ୍ଣ ସାବଧାନ ସହକାରେ କାର୍ଯ୍ୟ କଲେ । ଶେଷ ସମୟରେ ସେ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ସେଠାରୁ ଚାଲିଯିବାକୁ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଦେଲେ । ଚିନ୍ତାରେ ବୁଡ଼ି ରହିଥିବା କାକାସାହେବ, ବୁଟି ଏବଂ ଅନ୍ୟ ଭକ୍ତଗଣ ଯେଉଁମାନେ ସଦା ସର୍ବଦା ମସଜିଦ୍‌ରେ ବାବାଙ୍କର ସେବାରେ ଉପସ୍ଥିତ ରହୁଥିଲେ, ସେମାନଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ବାବା ୱାଡ଼ାକୁ ଯାଇ ଭୋଜନ କରି ଆସିବାକୁ କହିଲେ । ଏପରି ଅବସ୍ଥାରେ ବାବାଙ୍କୁ ଏକୁଟିଆ ଛାଡ଼ିବାକୁ କିଏ ଚାହୁଁନଥିଲେ କିନ୍ତୁ ତାଙ୍କର ଆଦେଶ ଉଲ୍ଲଂଘନ କରିବା ମଧ୍ୟ ସମ୍ଭବ ନଥିଲା । ଏଥିଯୋଗୁ ଉଚିତ ମନେ ନକଲେ ମଧ୍ୟ ଉଦାସ ଏବଂ ଦୁଃଖରେ ସେମାନେ ୱାଡ଼ାକୁ ଯିବାକୁ ବାହାରିଲେ । ସେମାନେ ଜାଣିଥିଲେ ଯେ ବାବାଙ୍କର ସ୍ଥିତି ଅତ୍ୟନ୍ତ ଚିନ୍ତାଜନକ ରହିଛି, ଏଣୁ ଏହି ସମୟରେ ତାଙ୍କୁ ଏକୁଟିଆ ଛାଡ଼ି ଯିବା ଉଚିତ ନୁହେଁ । ଯାହାହେଉ ଭୋଜନ କରିବାକୁ ତ ବସିଲେ; କିନ୍ତୁ ସେମାନଙ୍କର ମନ ଆଉ କେଉଁଠି(ବାବାଙ୍କ

ପାଖରେ) ଥିଲା । ଭୋଜନ ସମାପ୍ତ ହୋଇନଥିଲା, ବାବାଙ୍କର ନଶ୍ୱର ଶରୀର ତ୍ୟାଗର ଖବର ପହଞ୍ଚିଗଲା । ଖାଇବା ଥାଳି ଛାଡ଼ି ସେମାନେ ଦୌଡ଼ିଆସିଲେ । ମସଜିଦ୍‌ରେ ପହଞ୍ଚିଲାବେଳକୁ ବାବାଙ୍କର ଚକ୍ଷୁ ମୁଦ୍ରିତ ହୋଇଯାଇଛି । ବାୟାଜୀ ଅପା କୋତେଙ୍କ କୋଳରେ ତାଙ୍କର ଶରୀର ଅନ୍ତିମ ବିଶ୍ରାମ ନେଉଛି । ନା ସେ ତଳେ ପଡ଼ିଥିଲେ ନା ଶଯ୍ୟାରେ ଥିଲେ, ତାଙ୍କର ନିଜ ଆସନରେ ବସିଥିଲେ ଏବଂ ନିଜ ହାତରେ ଭରା ଦେଇ ଏହି ମାନବ ଶରୀରକୁ ତ୍ୟାଗ କରିଦେଲେ । ସନ୍ଥ ସ୍ୱୟଂ ଶରୀର ଧାରଣ କରନ୍ତି ତଥା କୌଣସି ନିଶ୍ଚିତ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ନେଇ ଏହି ସଂସାରରେ ପ୍ରକଟ ହୁଅନ୍ତି ଏବଂ ଯେତେବେଳେ ସେହି ଲକ୍ଷ୍ୟ ପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇଯାଏ ସେ ଯେଉଁ ସରଳତା ଓ ଆକସ୍ମିକତାର ସହ ପ୍ରକଟ ହୋଇଥିଲେ, ସେହିପରି ଲୀନ ହୋଇଯାଆନ୍ତି ।

ଶ୍ରୀ ସଦ୍‌ଗୁରୁ ସାଇନାଥାର୍ପଣମସ୍ତୁ । ଶୁଭଂ ଭବତୁ ।।

(ସପ୍ତାହ ପାରାୟଣ : ଷଷ୍ଠ ବିଶ୍ରାମ)